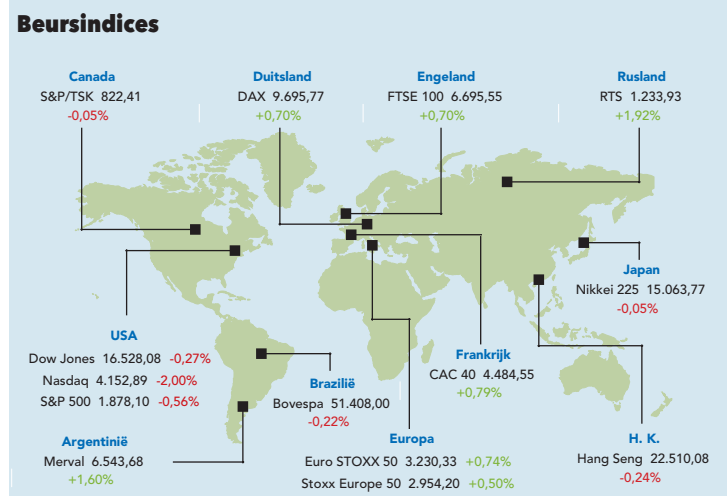
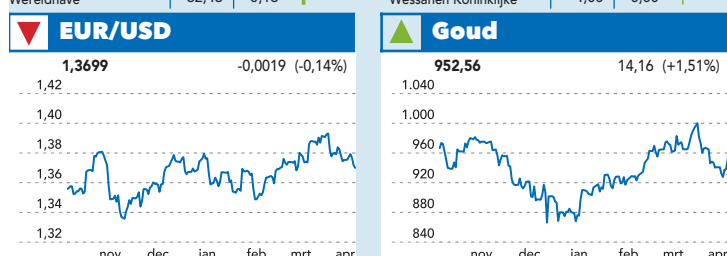

AEX	slot 04/04	+/- in % 03/04	return	laaste 52 week vergelijking	hoogste	MIK in milj.
Aegon	6,75	0,07	1	47,20	4,41	6,99
Ahold Koninklijke	14,30	-0,45		30,94	11,23	14,72
Akzo Nobel	58,11	1,48		21,50	42,10	61,09
ArcelorMittal	11,91	2,01		23,02	8,35	13,40
ASML Holding	67,34	-0,31		31,58	50,11	75,05
Boskalis Westminster	40,41	1,09		32,61	26,92	40,44
Corio	33,90	0,24		0,68	28,65	36,66
Delta Lloyd Groep	19,83	-0,60		59,04	12,98	21,20
DSM Koninklijke	50,16	-0,79		11,17	45,62	60,19
Fugro	44,82	0,25		5,21	37,94	49,72
Gemalto	86,15	0,28		27,27	57,13	91,15
Heineken	51,40	1,14		-12,90	44,14	58,48
ING Groep	10,82	0,93		92,96	5,55	11,04
KPN Koninklijke	2,52	-0,55		66,45	1,38	2,80
OCI	32,74	-0,20		32,31	17,71	38,58
Philips Koninklijke	25,86	0,70		14,68	20,00	28,31
Randstad	43,46	0,39		39,61	27,98	49,84
Reed Elsevier	15,82	0,89		21,54	12,19	16,29
Royal Dutch Shell A	26,84	0,49		11,81	23,40	26,96
SBM Offshore	13,58	1,57		7,26	10,30	16,18
TNT Express	7,02	-3,03		26,89	5,58	7,32
Unibail-Rodamco	190,25	0,79		5,33	164,20	209,00
Unilever Certificate	29,80	0,27		4,83	26,97	33,09
Wolters Kluwer	20,42	0,15		22,05	15,47	22,16
Ziggo	32,64	-0,18		24,04	25,72	34,00

AMX	slot 04/04	+/- in % 03/04	aandeel	slot 04/04	+/- in % 03/04
Aalberts Industries	25,72	0,65	Advanced Metallurgical Group	7,20	0,33
Accell Group	14,88	0,34	Amsterdam Commodities	18,10	0,81
Air France-KLM	11,94	2,44	Ballast Nedam	9,35	-0,95
Aperam	18,89	-0,50	BE Semiconductor Ind.	11,42	-0,39
Arcadis	28,10	0,16	Beter Bed Holding	16,25	0,03
Arselus	39,33	0,25	Bril Koninklijke	24,24	3,37
ASM International	29,22	-0,95	Crown Van Gelder	3,95	0,51
BAM Groep Koninklijke	4,14	-2,03	Cryo Save Group	1,69	-1,11
BinkBank	8,57	0,11	Doodsta	16,16	-0,52
Brunel International	51,82	-0,12	DPA Group	1,75	3,55
Carillion	17,27	0,29	Grietenij	3,61	0,78
Eurocommercial Prop.	31,50	0,32	Groothandelsgebouwen	39,00	0,00
Exact Holding	27,48	1,33	Heijmans	13,48	0,79
Nieuwe Steen Investments	4,30	-0,32	HES Beheer	44,75	-0,78
Nutreco	32,26	0,16	ICT Automatisering	5,20	0,95
PostNL Koninklijke	3,53	-0,84	Kat Bank	10,22	0,00
Royal Imtech	1,97	-0,25	Kendriid	25,05	0,60
Silgro Food Group	29,39	0,81	Nedap	32,95	2,97
Ten Gate Koninklijke	23,06	0,61	Neways Electronics	6,98	1,90
TKH Group	26,15	1,36	Ordnia	5,35	-1,04
TomTom	5,02	0,22	Ordina	2,05	-0,15
USG People	11,93	-1,00	Stern Groep	15,49	0,29
Vastned	35,67	0,25	Telegraaf Media Groep	7,70	0,65
Vopak Koninklijke	40,82	1,34	Value	10,30	0,98
Wereldwijd	62,43	0,16	Wessanen Koninklijke	4,00	0,00

Voor actuele koersen zie www.dvh.nl/koersen
Koersinformatie afkomstig van vwdgroup.nl

▲ Bas Doets.
Foto: Corné Sparidaens

Het Noorden is erg

Bas Doets

Veel werk in het Noorden is in de periode 2008-2013 verloren gegaan in de stuwende sectoren (die ook indirect werk opleveren): industrie, bouw, transport, handel en landbouw. Dat verlies is grotendeels gecompenseerd door de groei van de quartaire sector: overheid, onderwijs, zorg en andere branches die afhankelijk zijn van publiek geld. Daardoor heeft het Noorden in de afgelopen vijf jaar relatief weinig banen verloren; 0,2 procent tegen 1,4 landelijk.

Waar landelijk vooral de commerciële dienstverlening groeide, nam in het Noorden vooral de dienstverlening toe die van overheidsfinanciën afhankelijk is. Een op de drie banen in het Noorden behoort tot de quartaire sector. Landelijk is dat een op de vier. Dat maakt het Noorden relatief erg afhankelijk van de overheid. De relatief gunstige cijfers over het aantal banen zijn verhallend. Voor de fulltime-banen die in de stuwende sectoren verdwenen, kwamen veelal parttimebanen terug, vooral in de zorg. Als je de

‘Uiteindelijk komen de klappen toch’

Voor Noord-Nederland lijkt de crisis nog niet ten einde. Het verlies van banen in dit landsdeel is pas vorig jaar begonnen. De bezuinigingen door de overheid gaan nog veel meer werkgelegenheid kosten.

John Geijp

GRONINGEN Opmerkelijk: de werkgelegenheid in Noord-Nederland is in de periode 2008-2012 toegenomen in plaats van afgenomen zoals in de rest van het land. Het verlies bedroeg landelijk 0,2 procent, terwijl het Noorden uitkwam op een winst van 1,5 procent.

Van de drie noordelijke provincies zag in die jaren alleen Friesland de werkgelegenheid slinken. Groningen en Drenthe noteerden een plus. Reden tot vreugde geeft dat echter niet. Het aantal banen is in 2013 wel fors teruggelopen, terwijl de werkloosheid is gestegen. „Met bijna twee procentpunten”, zegt Paul Elhorst, hoogleraar regionale economie aan de Rijksuniversiteit Groningen. „Dat is gigantisch. In alle sectoren zie je in dat jaar de werkgelegenheid omhoog gaan. Dan praat je echt over een crisis.” „Enigszins verrassend” noemt hij de relatieve stabiliteit van de werkgelegenheid in het Noorden in de periode 2008-2012. De hoogleraar: „Wat je in die eerste vier jaar ziet, is eigenlijk geen afname van het aantal banen. De werkloosheid groeit iets doordat er meer mensen op de arbeidsmarkt komen. De toename van de werkloosheid was in het Noorden geringer dan in de rest van het land. Eigenlijk hadden we tot en met 2012 weinig reden tot klagen. Het sentiment was anders. Dat komt natuurlijk ook door de berichtgeving. Mensen hoorden over de crises in Griekenland en Italië. De situatie op de woningmarkt was ook van invloed. De somberheid is niet gestoeld geweest op feiten, blijkt nu. De huidige situatie is eigenlijk omgekeerd. Veel mensen zeggen: er is herstel. Het is echter zeer de vraag of we daar werkelijk op korte termijn iets van gaan merken. Voorlopig niet, denk ik. Ik voorzie een toename van de werkloosheid.”

Het zal moeilijk worden het tij te keren, voorziet Elhorst.

Dat het verlies aan banen in 2013 zo fors inzette, verklaart de hoogleraar als volgt: „Dat heeft in de eerste plaats te maken met de vrees van bedrijven ‘human capital’ te verliezen. Ze hebben geïnvesteerd in de kennis en ervaring van hun werknemers. Die willen ze niet kwijt. Daarom gaan ze ook niet direct mensen ontslaan als het minder gaat met het bedrijf. Als de reserves op zijn, komt de eerste ontslagronde of gaat de onderneming failliet. Dat kan dan ook weer gevolgen hebben voor toeleveranciers. Als die geen nieuwe afnemers vinden, stoppen ze er waarschijnlijk ook mee. Wat je ook krijgt: als ondernemers een ander bedrijf zien stoppen, denken ze eerder ‘ik hou er ook mee op’. In die fase zitten we nu.”

Ook de bezuinigingen door de overheid laten zich gelden. Elhorst: „Het duurt altijd lang voordat die besluiten in ontstagen. Dat komt door onder meer de politieke besluitvorming. In het begin van de crisis was dat een voordeel. Daardoor werd het verlies van banen in andere sectoren gecompenseerd. Uiteindelijk komen de klappen toch. Binnenkort krijgen de gemeenten te maken met de bezuinigingen. Daar gaan ook banen verdwijnen. De groei is er bij de zorg volledig uit. Daar hoeft je de komende drie tot vier jaar niets van te verwachten. Het onderwijs valt misschien nog mee. Dat is door de politiek redelijk gespaard.”

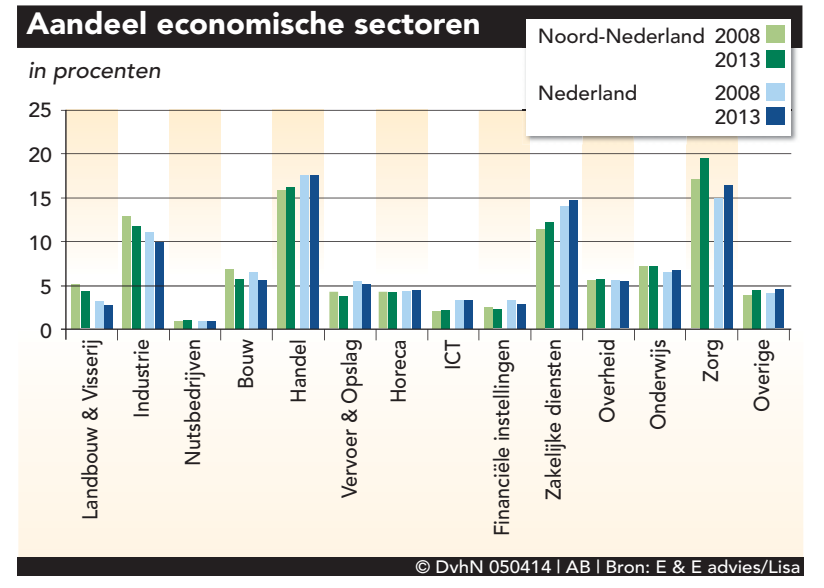
afhankelijk van overheid

werkgelegenheid vertaalt naar het aantal arbeidsjaren is het Noorden zeker zo hard getroffen als de rest van Nederland, misschien wel harder. Er zijn ook veel bedrijven bij gekomen. Veel mensen die hun baan verloren of een slecht arbeidsperspectief hadden, zijn ZZP'er geworden. In 2013 zie je al dat het verlies van werkgelegenheid in de regio harder gaat dan het landelijk gemiddelde. Dat blijft de komende jaren zo. De bezuinigingen door de overheid zullen in het Noorden extra hard aantikken doordat de

quartaire sector hier zo groot is. We hebben nog heel veel ontslagen te gaan. We profiteren ook minder van de groei van de wereldhandel. Vanuit het Noorden is er weinig export. Bedrijven moeten het hier meer hebben van de lokale markt. Maar die is klein en krimpt. Daar komt bij: de noordelijke economie is steeds meer gaan leunen op het gas. Onze economie bestond een jaar of tien geleden nog voor zo'n 15 procent uit gasbaten, nu is dat een kwart. De gassector staat onder maatschappelijke druk en

de winning van het Groningerveld is eindig. Zonder het gas daalt ons aandeel in de landelijke economie. Daar moeten we iets tegenover stellen. Daar wordt ook hard aan gewerkt. Er is veel aandacht voor startups, de doorgroei van bedrijven, exportbevordering en het vermarkten van kennis die in het hoger onderwijs aanwezig is. Het Noorden heeft nog altijd een industrieel fundament dat nieuwe groei kan opleveren.

Bas Doets is directeur van 'E & E advies' in Groningen

© DvhN 050414 | AB | Bron: E & E advies/Lisa

▲ Paul Elhorst „Ik voorzie een toename van de werkloosheid.” Foto: Corné Sparidaens

Het zal moeilijk worden het tij te keren, voorziet Elhorst. De werkgelegenheid in het Noorden leunt voor een belangrijke deel op de zogeheten quartaire sector, die afhankelijk is van overheidsgeld. Die zal de komende jaren zwaar gebukt gaan onder de bezuinigingen door de overheid. Van de opbloeiende wereld-

handel kan het Noorden relatief weinig profiteren. De drie noordelijke provincies tellen immers weinig exporterende bedrijven. Daarbij is er van de afzet aan de ‘thuismarkt’, met grote delen van het Noorden waar de bevolking krimpt, weinig te verwachten. Elhorst: „Ondernemers zullen ook nog niet snel weer vast

personeel aannemen. Die willen eerst meer zekerheid over het herstel. En dan heb je nog de imagoschaar door de aardshokken in Noord-oost-Groningen. Wie begint daar nu een bedrijf?” De cijfers vertellen echter ook goed nieuws. Om dat te verduidelijken, grijpt de hoogleraar terug naar

de oliecrisis van 1973. De werkloosheidscijfers van de drie noordelijke provincies waren toen gelijk of gunstiger dan het landelijk gemiddelde. De malaise in de agro-industrie in met name Groningen sloeg in de jaren zeventig en tachtig hard toe. Dat was ten tijde van de crisis van 1984 zichtbaar in de cijfers. De werkloos-

De economische structuur van het Noorden lijkt sterker geworden

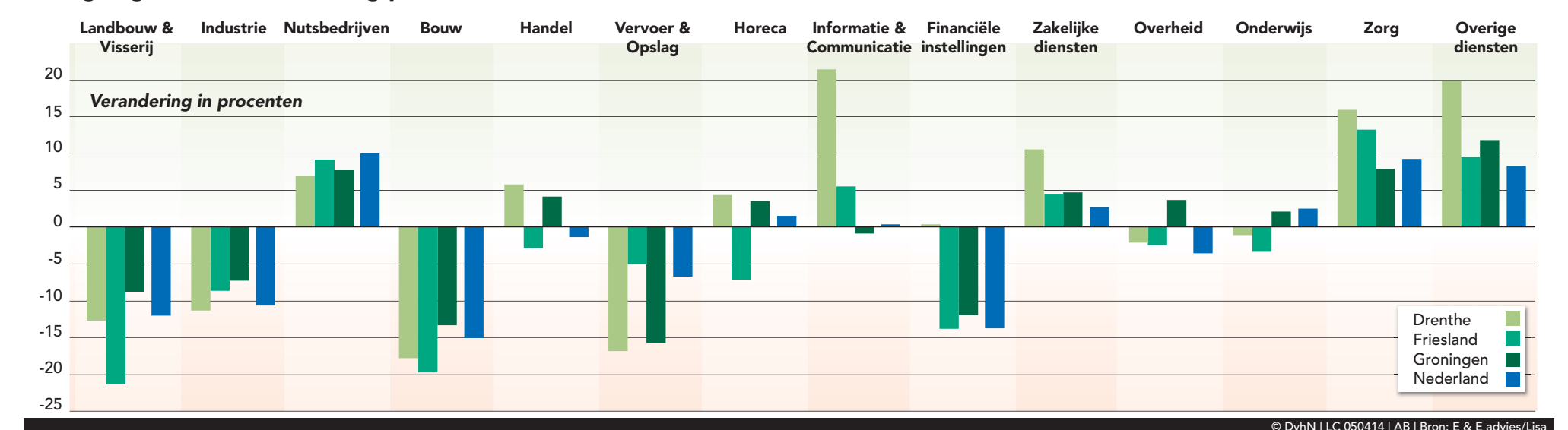
heid was in het Noorden 3 procent of meer hoger dan in de rest van het land. Bij de volgende crisis – in 1996 – contrasteerde het werkloosheidspercentage van vooral Groningen met het landelijke percentage: 12,1 tegen 7,5. Friesland en Drenthe deden het met 9,3 en 8,3 procent beter.

In de jaren '70, '80 en '90 probeerde de Rijksoverheid met extra steunmaatregelen het Noorden op de been te helpen. Streven was de werkgelegenheid in het Noorden op hetzelfde peil te brengen als in de rest van het land.

Elhorst: „Als je nu naar de cijfers van 2013 kijkt, zie je dat het verschil toch fors kleiner is geworden. Landelijk is er 8,3 procent werkloosheid, in Friesland 9,3 procent en in Groningen 9,6 procent. Het werkloosheidspercentage van Drenthe is zelfs iets lager dan het landelijk gemiddelde: 8,2 procent. Kennelijk heeft het regionaal beleid toch resultaat gehad. De economische structuur van het Noorden lijkt sterker geworden.”

Samenwerking
De serie ‘Het Noorden en de crisis’ komt tot stand in samenwerking met het bureau ‘E & E advies’ in Groningen en het werkloosheidsregister Lisa.

Werkgelegenheidsontwikkeling per economische sector (2008-2013)

© DvhN | LC 050414 | AB | Bron: E & E advies/Lisa